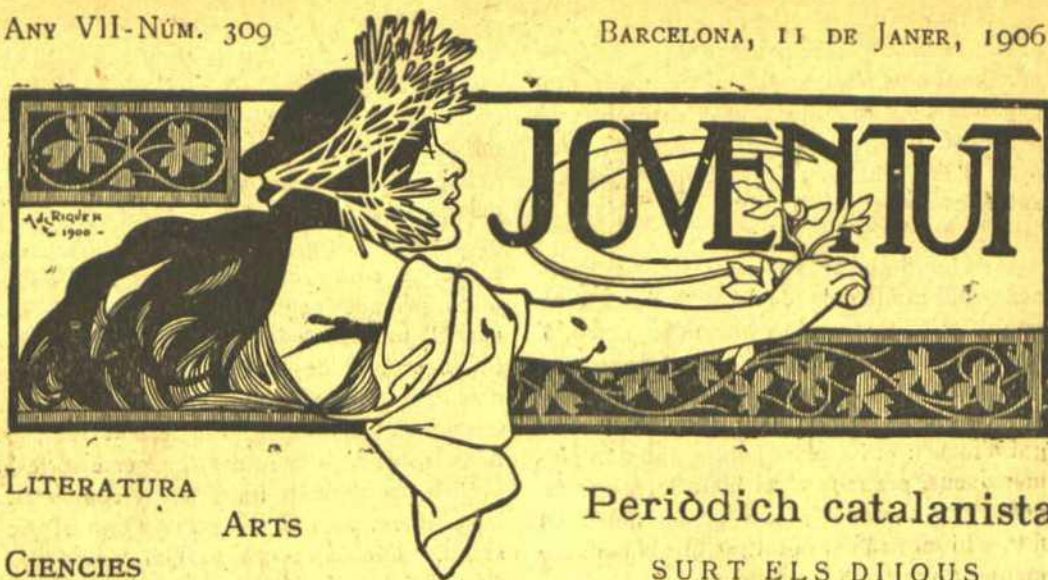

LITERATURA

ARTS

CIENCIES

Periòdich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plaça del Teatre, 6, entresol.

NÚMERO CORRENT 10 CÈNTIMS

» ATRASSAT 20 »

SUMARI:

Parèntesis, per Lluís Via. — Per la finestra, per Foemina (traduït de «Le Figaro»). — En Vallès y Roderich y Jo, per Pompeu Gener. — El corb, per Alfons Maseras. — Teatres, per Emili Tintorer. — Diades serenes, per Trinitat Catasús y Catasús. — Notes bibliogràfiques, per R. Miquel y Planas. — Esperanta fako, per F. Pujulà y Vallès. — Noves.

PARENTESIS

L'altre dia en *Pol* ho deya desde les columnes de *La Veu*: el món enter se preocupa de graves problemes, els estats resten en expectació per lo que passarà en la conferència d'Algeciras, y, en tant, la politica espanyola va descapdellantse entorn de les miseries y els personalismes propis dels partits vells.

A nosaltres, quan no per altra cosa per interès, ens convé sovint intervenirhi en aquesta politica viciosa y atàvica, anch que sols sia pera descobrir sos defectes y estigmatitzarlos. Es un dret que hi tenim com individus de l'estat a quals cargues contribuïm; es també un dever, car tot ciutadà ve obligat a senyalar els vicis de la cosa pública, aportant son concurs gran o petit a la tasca de llur extirpació.

Els enemics de la prosperitat d'Espanya temen que l'acció del Catalanisme en aquest sentit seria feconda, car convertiria en poble

rich y culte aquest poble avuy sense diners ni ideals, y a n'ells, als nostres detractors, els faria anar a captar: per això s'omplen de joia quan veuen posats fora de la llei als qui intenten fer obra positiva y regeneradora.

Y quan nosaltres, aburrits de que no se'ns vulgui comprendre, indignats de que's tergiversin y s'escarneixin les nostres doctrines, abandonem escèpticament la tasca empresa; quan deixem que's podreixi per si sol lo que fatalment s'hagi de podrir; quan ens resignem a que'l Catalanisme's retregui de l'acció politica y, concentrant tota sa vitalitat dintre de Catalunya, realisi sa obra d'ensenyança, educació y reivindicació social, ni això se'ns deixa fer lliurement, y la opressió s'accentua d'una manera extraordinaria.

Y no obstant, això es lo que cal fer: concentrarnos en nosaltres mateixos, estudiar-nos ben a fons, examinar nostra societat tal com es, ab les seves miseries y ab els seus ideals, y veure si, en definitiva, es prou gran, prou forta y prou digna pera cobejarlos aqueixos ideals bells. En la lluita politica estem cohibits, com en la propaganda oral y escrita, com en les mateixes tasques docents. Mes en l'ordre social no'ns manquen coses a examinar, coses que semblen no tenir res que veure ab el Catalanisme però que preocupen a pobles que passen per avençats com vol passarhi el nostre. Examinemles

aqueixes coses tot examinantnos nosaltres mateixos; obrim un parèntesis en nostra propaganda política, que aquest parèntesis no per ésser obligat deixarà de resultar profitós si les consideracions ab que l'omplim són fetes ab bona voluntat.

Jo'm temo que al poble català potser li venen grans molts dels ideals de que's vanta; y no sols m'ho temo, sinó que m'ho crech. Y això que jo hi tinc fe en aquest poble, un dels més desperts, un dels més pràctichs y avençats dels pobles llatins. Bo es que'n tingui d'ideals: hi ha tants pobles que són germans seus, per raça y per historia, y no'n tenen! Però aqueixos ideals poden morir en flor, e hi moriran si nosaltres que'ls hem alimentat no prenem sava nova.

En aquesta sava no s'hi ha de trobar llevat de velles rutines ni hipocresies; ha d'ésser sava bona, pura, que'ns regeneri per dintre, que'esborri rencunies, que'ns permeti a tots no avergonyirnos d'ésser franchs en nostres actes y en nostres pensaments.

Jo'l veig encara hipòcrita al nostre poble; jo a n'aquest poble català'l trobo encara hipòcrita y crudel; y mentres una engruna de crudeltat, mentres un borrall d'hipocresia li resti, mentres no sàpiga lliurar-se d'aquest jou, malament podrà treures els jous que li imposin els mals governs. Cal ésser digne per si, cal esserne més de lo que se'n es, y pera lograrho es precis confiar més en la pròpia volició qu'en l'ajuda dels altres.

Bo es l'egoisme. Mes l'egoisme català s'ha manifestat molt, per desgracia, en l'afany del centim pel centim; s'ha manifestat també més en el conreu de la inteligencia que del sentiment. Així la majoria dels nostres intel·lectuals, dels nostres polítichs, si valen com a tals, son incomplets com a homes. (Això està en la consciencia de tots: «al Catalanisme li manquen homes»). Y totes llurs accions resulten petites e infecondes, perque no sempre les impulsen sentiments generosos, sinó una pueril y xorca vanitat. Són en general petits egòlatres que ab llur suficiencia enlluhernen als incautes; y convé que no's puga dir qu'en nostra terra'ls incautes hi abunden.

Y si els homes instruhits són així, pous de ciència y de vanitat alhora, ¿còm seràn les

dones? Millor dit: la dona catalana, la dona que'ns cal, ¿ahont es? Ens vantem d'ésser la regió més culta d'Espanya, y a les nostres dones les hi neguem educació y criteri, les hi neguem llibertat com a sers pensants. Debadés parlarem de regeneració y d'autonomia mentres nosaltres y nostres dones siguem hipòcrites com som, mentres les filles de família, privades per llurs pares de llegir devant de tothom revistes com JOVENTUT, sentin la prohibició de lo desconegut y llegeixin d'amagat obres pornogràfiques, o, en llur ignorancia, tergiversin, també d'amagat, els bells ideals d'obres grans que per esserleshi prohibides reputen immorals y com a tals les estimen, però ab vergonya. Quin contrastit, *estimar* ab *vergonya*! Quina monstruositat social, la fusió d'aquella gran virtut y aquest baix vici! Donchs si, ab vergonya estimen, com s'estima'l pecat per la doble voluptuositat del perill y del secret en que es comès.

Se'n parla molt de si es o no reaccionari el Catalanisme, de si es o no clerical y de lo molt que convé en nostre camp, enfront de la dreta conservadora, posarhi la esquerra lliberal qu'enrobusteixi l'acció comú. Y jo que moltes vegades he hagut de preocupar-me d'aquesta necessitat, jo'ls hi pregunto als meus volguts companys lliberals si, avans que de predicarlo colectivament el credo lliberal rublert d'idees socials semblantes a les que deixo escrites, no creuen que'ns hem cuydat poch de ferlos viables quiscún de per si y a casa seva. Més sòlida que l'acció filla dels programes desenrotllats en tertulies d'amichs o en parlaments de club, m'apar l'acció familiar, l'acció individual. Jo no capeixo deslliuraments colectius sense un previ deslliurament particularíssim de tot individu pensant. Això es lo que crech, això es lo que'm sembla que hauriem de predicar y practicar, sols o en colectivitat, tots els que ho creyem.

He parlat de la dona. Son actual estat me fa pensar qu'es molt relatiu nostre dret a dirnos lliberals, y a dirnos autonomistes, mentres no enderroquem burdes hipocresies y morals falses, mentres la dona catalana visqui subjecte a unes lleys y unes costums que són la resultant monstruosa de nostre egoisme groller, de nostre orgull, de nostra petitesa moral.

Y confessemho ab tota l'amargor de la nostra ànima: bo es que hi pensèm en l'autonomia, però, mentres siguèm com som, no la logrerèm pas fàcilment. Quan a la dòna enlloch de sumissió se li demani cooperació conscient y lliure; quan se l'associhi a la comprensió y la fruhició dels ideals a plena llum, com se l'associa als petits goigs y als grans dolors de la vida en secret y sense gloria; quan, més que considerarla una màquina de fer fills, se l'admiri per la gran virtut de pujarlos; quan en comptes de fer d'ella un instrument de plaer o un moble de luxe, s'eduqui sa intel·ligència per arribar així a la plenitud de l'Intelecte humà; quan la seva consciència pugui expandirse sense que immoralment, y pedantescament, y en pugna ab tota lley moral, la *guihi* (?) l'home per la lley del més fort, qu'es la lley dels febles poruchs de la probable superioritat animica del sér a qui injustament dominen; quan fingintli respecte y exigintli fidelitat no li siguèm infidels, ni fiscalisèm sos actes y pensaments, ni li llevèm el nom pera imposarli el nostre, ni volguèm que'ns honori públicament deshonorantla y deshonorantnos en secret; quan això succeheixi, allavors els lliberals podrèm dirnos lliberals, y els que tan poch fan per la ilustració y autonomia individual, podràn aspirar a la total autonomia d'un poble.

—

Mentres tant, com al començament deya, la politica dels partits pot anarse distanciant de la europea y girant entorn de personalismes y miseries. La política a que nosaltres aspirèm no es pas aquesta; mes, pera ferla, cal primerament destruir no les petites, sinó les grans miseries que tenim a casa nostra. No reconèixerles fóra senyal d'imbecilitat o d'hipocresia; no sentirne recança y dolor, fóra proba de complert embrutiment moral; y un poble incapaç de sentir tan fondes desventures, un poble que no se'n dolguès, fóra un poble degenerat y podria donarse per poble mort.

Cal conèixerse bé un meteix avans de voler realisar allò a que s'aspira; cal no volerles amagar als propis ulls les veritats més crües. Sols així pot ésser complerta y digna de nosaltres la regeneració desitjada.

LLUÍS VÍA

PER LA FINESTRA

Es un jorn de xaloch! Un sent els músculs adormits, els nirvis ensopits, y una immensa prohiba de dardar (1). A cada mot qu'escriu alço'l nas y guayto per la finestra. Una finestra ben curiosa: dòna sobre'l Forum de Trajà. Les recentes pluges han reviscolat l'herba que creix entre les columnes de granet-grisench: es espessa y llisa aquesta herba, fresca y d'un vert deliciós. Entre'ls fusts romputs, la gran columna hont s'hi desenrotllen els episodis de la expedició contra'ls dacians, té un ayre de pau sòlida y serena. Y el Sant Pere de bronze instalat allà al cim, quin posat té de cosa definitiva y confortable! Els dacians y els romans del baixos relleus, el Sant Pere, tota aquella gent, semblen sentir l'exquisit esllanguiment del vent d'Àfrica. L'apòstol y els guerrers són mandrosos, tant com jo, y com jo están decidits a no bellugarse d'hont se troben tan a pler. Me plauen força, car'estich persuadida qu'ells també s'aprofiten d'aquest temps disolvent pera somniar com jo meteixa.

Ve a distreurem de ma contemplació una escena de les que constantment veig en el meteix indret. Es enfront de la escala del *Nome di Maria*, lloch preferit pera les cites d'amor. No's passa gayrebé un dia que no puguin ovirarshi homes joves, y vells també, caminant ab un ayre inquiet, *crispats*, que tantost se decideixen a anarsen com tornen, mostrant un descoratgement infinit, pera precipitarse després, ab el rostre enlluminat per la joya, vers una persona del sexe contrari, qui comença per explicar ab animació quelcòm, el motiu de sa tardança probablement. A voltes es una dòna qui espera. Aquelles són les que m'interessen sobre tot. Cal que una dòna aymi ben esbojarradament, que una passió molt formidable trasbalci tota sa mentalitat, perque arribi avans d'hora a una cita. Es el cas de la fadrina que ara estich esguardant. Es molt joveneta, de fesomia fosca y ardenta, de moviments sobtats. Sa

(1) El verb *dardar* tradueix exactament el francès *flâner*, o sia rondar pels carrers, passejarse sens objecte, badant, matant el temps esmerçantlo sense profit. Encara que usualment el mot no s'emplea gayre, el recomanèm a fi de que no's vingui, com fins ara, traduint per un giro, o incompletament, una idea que té en català expressió perfecta — *N. de la R.*

immobilitat atenta té una intensitat bon xich tràgica, que dóna temença pel massa adorat que's fa esperar. Heusel aquí! No s'apressa pas gens. Ve tot gronxantse, se troba maco. De segur qu'ell judica que se li ha de saber grat de que's digni existir. La noya ja no té pas l'ayre tràgich. Es humil, tota es-verada de joya. Van caminant l'un al costat de l'altre, pausadament. Ell mira l'empedrat ella'l mira a n'ell, y enrahonen. S'hi endevina qualche complicació en llurs afers. Ella interroga ansiosa, ell respòn ab gestos plens d'objeccions, arronça les espatlles, no hi pot res ell en tot allò. Ella parla més depressa, ses mans s'agiten devant seu, ab moviments lleugers, com si volgués bastir enlayre'l, petit edifici de sa felicitat.

Ell belluga'l cap, rebutja sempre'ls medis qu'ella li proposa. Ella s'anima més cada cop, y ben debades! Y que n'es de pesada! Ell vinga mirar a dreta y esquerra com cercant el millor camí per'anarsen. Si, això es. Ell se'n va. Ella'l detura un moment pel braç: tota sa persona es una suplicació ardenta. Pera payrarsen ell promet a la fi qualsevol cosa, donchs fa precipitats signes d'assentiment. Se'n va, y cada un de sos passos es més ràpit que'l precedent. Ella romàn alli y se'l mira fins que ha desaparegut. Desde qu'es sola sembla que son cos s'hagi enxiquit, ocupa menys lloch: sos vestits, demunt sa carcassa que s'abandona, cauen en plechs desencoratjats. Se'n va lleument, girantse a cada pas. Ja ho sab prou ella que no pot pas ovirarlo: lo qu'ella esguarda es l'indret hont ell estava suara. Ah, les pobres amoroses massa ferventes! Pobres enamorades que arriben les primeres a la cita!

Un espetech de musica omple l'espai. Els metalls baladregen una marxa fúnebre. Vetaquí un enterrament. Derrera del cotxe de morts, tot daurat, hi caminen uns homes ab cucurulles desfluhides. Pels qui, com nosaltres, la joventut ha sigut aterroritzada pels drames d'Hugo, aquests penitents evoquen esgarrifoses imatges de crims romàntichs, d'ombrivols aventures plenes d'autos de fe, de punyals y de matzines. Jo pròcuró debades convencerm de que tal volta es un notari mort d'un cadarn als vuytanta anys el qui així

se'n va a son derrer estatge. Aquests penitents m'omplen de dubtes y d'inquietuts.

L'enterrament ja ha passat. Heusaquí ara, en el lloch hont enrahonaven els enamorats, un agregat de sis persones. Han vingut per direccions oposades. Hi ha dos homes y quatre dónes. Tots s'assemblen, tan idèntica es la expressió de llurs cares. No són pas els trets lo que determina la semblança entre'ls sers, sinó la preocupació íntima y parecuda. Tantost acoblats, s'han posat a discutir ab una prodigiosa animació. ¿De que's tracta? D'interessos materials, de diher: ho juraria, al veure l'àspra y tallanta intensitat d'aquells rostres! Un dels homes ha pres la paraula y no vol pás deixarla; diu mots y més mots, y tan depressa! A cada instant agafa a un de sos interlocutors pel braç, toca la espatlla d'un altre, avia un copet sèch al pit d'un tercer, ab aqueixa vivacitat àgil dels italians que volen persuadir, fer compendre, abatre una resistència mental. Ell s'explica, agombola'ls rahonaments. A voltes son argument topa ab algun punt sensible de sos adversaris, y tots a l'una's posen a protestar, aixecant tots cinch les mans com pera esquivar un perill o rebutjar un espectacle d'horror. Mes l'orador no's deixa impressionar gens, sa volubilitat s'acreix a cada obstacle. Pren per testimoni coses y gents situades en els quatre punts cardinals: son polze llençat per demunt de sa espatlla, son index peremptori tirat cap a la esquerra, cap a la dreta y a voltes cap al cel, atesten que posseheix informacions y medis nombrosos. A la fi's colpeja'l cor violentment y ab insistència, pera probar d'una faysó definitiva qu'ell es un galán subjecte del qui cal fiarse. Aquella gent deuen estar a la envista d'un plet; sens dubte cap d'ells ha consentit a anar a casa dels altres pera intentar una conciliació; han preferit enrahonar al carrer. Això està perfectament conformat ab els antichs usatges; el Forum de Trajà, al temps que ses columnes grisenques no eren pas trencades, ha degut veure sovint reunions semblants. Mentres tant l'orador verbós guanya terreny, les contradiccions s'espaiyen y enfebleixen, el grupo esdevé més ombriu y desencoratjat, les fesomies s'esmortueixen. L'home's lleva'l barret, se

torca'l front y respira fonament. Calla un moment, y esguarda ab l'orgull del triomf a sos adversaris atuhits. Mes vetaquí que una dòna, menuda, morena, qu'encara no havia badat boca, comença a enrahonar. Ab una vehemència frenètica descapdella ses objecions. Branda'l cap furiosament, la flor de son capell trontolla com atempta de convulsions. No, ella no accepta pas això; ella rebutja allò, ben nèt. A cada segon sa eloquència té una novella batzegada. També'n sab ella de coses, y ben aclaparadores! Y ella amenaça, y acusa. Els altres han recobrat la esperança y la miren ab una atenció apassionada; llurs testes s'apropen y s'toquen gayrebé. La coratjosa dama està a punt de perdre l'halè; se detura, però no pas apaybagada; s'ha encarat jè dret ab l'orador ullprés, reduhit al silenci: va a agafarlo per la gorja ab ses mans crispades com urpes, que aixeca contra ell? No, res d'això. Després d'una segona pausa, ell confessa sa desfeta. Son bell esmerçament de mots no ha servit de res, se declara vençut, son arronçament d'espatlles equival a un total renunciament. Jo endevino que diu: *Sia così*. El grupo's desfà. Tota la violència dels rostres s'esborra, l'odi s'hi esvaeix, se diuen adeu gentilmente y quiscun se'n va pel seu costat, ab ayre indolent. La terrible triomfadora signa a una de les dònas els gats que juguen pel Forum; resta un moment recolzada en la balustrada ab posat distret. El vençut cala un *toscano*, se fica les mans a les butxaques. El sol acaba d'esbotzar els núvols, l'home té rostre de satisfet. Pensa probablement que'l temps es bell, y que dòna bo de viure quan s'es italià y s'es a Italia.

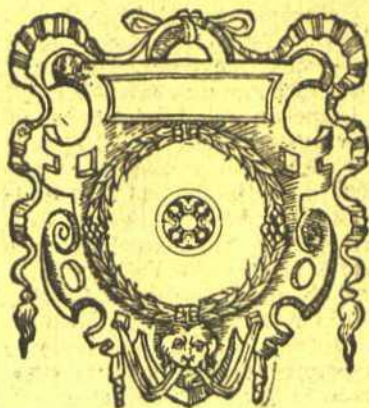
barà al terme de sa cursa, que l'art de viure consisteix en no encaparrarse massa, y que no cal dur molta pressa: ell frueix l'instant com li ha aconcellat Horaci, son bon avantpassat; mira'l carrer, l'admirable carrer ple de secrets y d'ensenyances! Sempre s'hi passa massa depressa. Quina llàstima que no l'imitem al tragar de les masies romanes! Veuriem a cada pas, tebies encara, a mitj fer o ja desllorigades pel destí, totes les passions, totes les possibilitats qual desfet garbuix apleguen els artistes pera mostrarnos el mecanisme de l'ànima humana. El carrer es el carnaval perpetuu per hont, sota les carètes mal enganxades, caminen la preocupació, la esperança, els mals propòsits y els desitjos folls, la riquesa que va depressa llençant imatges de bellesa, lluhissors de metall, y de verniç, y sang, y la miseria que s'arrocega pesadament: tota nostra historia resumida en quelques gestes, en un breu col·loqui, en esguards de desitj vers les botigues, o en un front que fa acotar un irremediable dolor!

Pla que té rahò, el carreter sense pressa: cal mirarla la via! Sens dubte la sabiesa suprema consistiria en fruhir de lluny — desde la finestra—l'espectacle violent y grotesch, d'infinitis contrastes, qu'ella ofereix... Sens dubte! Y, en quant a mi, n'estich ben persuadida. No obstant, com que ja he escrit prou pera mon plaher y massa potser pel d'altri, vaig a baixar d'aquí y a barrejar ab els altres les angunies desvetllades, el torment egoista, la inquieta palpitació qu'es la vida de tots nosaltres!

FEMINA

Traduhit de *Le Figaro*.

Poca cosa. Una carreta que passa. Una d'aquestes boniques carretes, ab vela de drap pintat, que amenen a Roma'l vi dels Castelli. Es arriada per un cavallet filosòf que consent en caminar perquè té'l sentiment de son dever, però al que res decidiria a afanyarse, car sab que sempre s'acaba per arribar a terme. Demunt de les botes un minyó cèpat, de rostre terrós, reposa en una actitud de calma maravellosa. No es pas més agitat que son cavallet: llur sabiesa es igual. Ell sab també que, més d'hora o més tart, arri-

EN VALLES Y RODERICH Y JO

(ESBOJARRAMENT CIENTÍFICH RADIOGRÁFICH)

Altres dies m'estava a la redacció sense més company que l'empleat que posa faixes pel correu, quan entrà un senyor a demanar si hi havia algun redactor de la casa.

—Allí, a la sala de redacció hi ha'l senyor Gener — li respongué'l dependent, tot posant direccions a les faixes.

Y el senyor Vallès y Roderich, que tal era'l qui entrava, se'm presentà tot expansiu, dient-me:

—Home, quant me'n alegro de trobarlo! Vostè que s'ocupa tant del moviment científich estranger! Fa temps que desitjava tenir ab vostè una petita *causerie*, com diuen els francesos. Jo, a pesar d'ésser famós pels meus viatges, declaro que, actualment, el desempenyo de la meua professió en la farmacia del carrer del Cuch de Sant Pere'm priva de fer com vostè, qu'es un doctor lliure, eternalment lliure de tota traba del Temps y de l'Espay.

—Dos conceptes metafísichs — li vaig respondre.

—Sí, tan metafísichs com vostè vulgui, però que a mi'n tenen aquets dies amarrat a Barcelona, a la rebotiga del carrer del Cuch, mentres vostè se'n va a l'estranger y publica, quan vol, lo que vol. Vegi quina metafísica més perniciosa pera mi.

—Sempre ho ha estat—li vaig dir—la metafísica de perniciosa, y per això vostè, que creu en el Temps y en l'Espay, s'està ara al carrer del Cuch, y no viatja com temps enrrera, ni fa més que coses petites. Veu? Jo que no hi crech, prescindeixo del rellotge, y de les fronteres, y de les demarcacions municipals, y fins del metre y del litro. Y tan aviat sóch aquí com a Sarrià, com a Ginebra, Amsterdam, Cambrils, París, Londres o Vilanova de Escornalbou. Faci un esforç suprè cap a lo ample, senyor Vallès y Roderich, que per no ferlo en Vallès y Ribot s'ha quedat sol ab quatre partidaris. La Patria de l'Home es el Món, y el qui com vostè té energia y val per si, viu en tots els temps, passa a través de totes les edats y de totes les mo-

des, deixant com vells decrepits y atrocinats als que semblaven brillants en un sol moment del Temps; y ell dura, y viu, y avança a pesar del Temps y de l'Espay; y es etern, car ell els fa. De subjecte's converteix en amo. Es als homes lo que'l Radium es als cossos simples.

—Home, ara vostè m'toca un punt que...

—No, jo no li toco res.

—Bé, bueno, vull dir que m'ha despertat una idea...

—Cal que se li despertin totes, perquè'm temo que al carrer del Cuch se li quedin en-sopides y mitj rovellades, senyor Vallès y Ribot.

—No, Vallès y Roderich.

—Ay, dispensi, ha sigut un *lapsus lingüe*. Però ¿que volia dir-me del Radium?

—Home, que jo crech qu'es una martingala dels quimichs nous pera destarotar als que varem aprendre la Quimica aquí, per l'any 60, ab professors com don Vicens Munné, que deya que pera ésser quimich ab el nas n'hi havia prou.

—¿Don Vicens? Si aqueix senyor no treya nas a res, home, y no hauria sigut bo més que pera quefe de policia, perquè d'una ensumada ja hauria sabut ahont són les bombas avans d'esclatar.

—Cregui qu'era un sabi, encara que no'n sapigués res del radio...

—Ni del diàmetre.

—Bé, vostè tot ho tira a broma. Y per lo meteix jo crech que M. Curié, y en Williams Krookes, y en Ramsay y altres amichs de vostè no són més que uns plagues de la parroquia...

—¿De Westminster?

—De qualsevulga. ¿Que s'han proposat fernos tornar tarumbes destruhintnos fins la existencia dels àtoms?

—Miri, senyor Vallès: mentres no li destrueixin la dels Tres-Toms, no tingui por. Y, per lo que toca al radium, cregui que s'ha comprovat que té una velocitat tal, que, entre un *disparo* y altre d'un revólver, la primera bala ja hauria dat la volta al món dues vegades, si portés la velocitat de projecció del dit cos simple.

—Si qu'es un cos ben ximple!

—Que no hi ha pas metall més pesat ni més lleuger, y qu'envia les sevès radiacions a distancies incommensurables.

—Bé, a mi no m'ho faràn creure que no ho vegi. Jo encara no he pogut tenirne de radium. En vaig demanar deu grams a París y'm van respondre que valien dos milions y mitj de franchs. Res, excuses pera no dir que no'n tenien.

—Però, sant cristià! Si ab un sol gram ja n'hi hauria prou pera evaporar mitja Europa y liquidar l'altra meytat! ¿No veu que sols pot experimentarse en quantitats infinitessimals, y qu'encara aquestes produeixen re-

sultats maravellosos a distancies enormes sense gastarse sensiblement la petita quantitat de radium que obra?

—Y ¿ab qué l'amiden aquesta força?

—Ab uranies, unitats tretes de l'Uranium.

—Ba, ba, ba! romanços! Jo crech que tot això no es més que un papadineru.

—Però ¿que no ho sab vostè que no es sols el radium el que obra a distancies, sinó l'uranus, y el torium, y l'actinium?

—¿Què? ¿L'Ictini d'en Monturiol?

—No, home, no: un cosí germà del radium que's diu actinium. Y després, ara, li han descobert un germà: el Radio Torium, que aquest sí qu'es gran...

—¿Quants anys té?

—Un, y es més gran que si en tingués vinticinch. Miri per començar si en fa de coses: fa totes les radiacions del radium més tranquils y més continues.

—¿Es a dir qu'es un metall tranquil?

—Y tant! Miri si es tranquil, que si l'acosta a un diamant de poch preu, tot seguit el transforma en brillant de roca antiga, ab un to blavench qu'espaterra, y a cà'l argenter li paguen vuyt vegades més. Oh, y que a la nit té una llum com una bombeta elèctrica. Y vostè hi pot pujar la escala sense demanar cap misto al vigilant; y may s'apaga.

—¿Es a dir que aviat l'Arrendataria de cerilles tindrà de plegar, y tots els accionistes seran uns senyors mitges cerilles?...

—Oh, y que aquest diamant que li dich també podrà servir per remey. Sols portant-lo a la corbata'l curará, si té escorbuti y mal de coll, y mal de caixal, y estiguin bons senyors dentistes!... y... si una senyora'n porta un al cinturó, may més patirà de la matricula. Perque ara ja s'ha probat qu'en més o en menys tots els cossos ho són de radioactius... ¿Sab lo que deya en Williams Krookes?...

—Ja li he dit qu'es un plaga de la parroquia.

—De Wertsminster... sil Donchs deya que remeys hi hauria que curarien als clients per les seves radiacions, sense moures del pot de cà'l apotecari.

—Reyna Santissima!! Donchs digui que jo tindrè de plegar la botiga!!

—¿Y què hi fa, per l'avenir de la Ciencia?

—Raves! Que jo me'n aniria a cà'n Pis-traus!

—Tantes coses se'n hi han anat y se'n hi aniran! Miri, ara s'ha descobert que per les radiacions de les ones musicals o sonores, gracies a un cos radioactiu que's posará a les llanternes al arribar la nit, l'alcalde tocarà un violi, y pam!, tots els fanals encesos.

—Si que'ls farà ben bé l'arquet als fanalers! Y digui: ¿no fóra igual que'l violi la trompa? Jo'm serviria de la meua.

—Tindria d'ésser allò de sonó la trompa intrépida, y així acompanyat de violins seria lo meteix. Y a les fàbriques també se'ls

aplicará aquests sistema. Gracies a n'aquests metalls, tocant un tango o un vals, al dematí, les fàbriques començarán a trevallar.

—Quina demanadiça de violinistes! Digui qu'en Crik-Boom no s'entendrà de feyna. Ja veig a n'en Manent tocant el violi cap al tart y cantant:

Jo te l'encendré
el tío tío fresco;
jo te l'encendré
perque vull vèurehi bé.

Y l'enginyer del gas tot cremat suprimint el metall radiant y contestant:

No me l'encendràs
el tío tío fresco;
no me l'encendràs
que ja he aïslat el gas!

—Quina llàstima que no sia viu don Manel Girona, que hauria pogut ésser alcalde y fanaler tot d'una peça, y li hauria cantat algun castellà:

Señor alcalde mayor,
no encienda usted los faroles.

Nada, que hoy las ciencias adelantan que es una barbaridad.

—Creguem... que tot això són romanços. Si no, ¿ahont aniríem a parar?

—A no parar may!!—

POMPEIUS GENER

EL CORB

Havia mort la mare, havia mort la esposa. Sobre'l pobre taulatge geya'l cadavre ab immovilitat sinistra. Tenia'ls ulls oberts, vidriats y violacis; aquells ulls donaven, a qui els contemplava, una mena de terror repugnant que acusava als vius de les sofrences que han resistit els morts.

Llarga, magra, ni se li veyá'l cap, que amagava entre les espatlles; y els peus, diminuts, remataven la figura ab un perfil vaporós. Els braços, erts, sostenien les trevallades mans ara blanques, blanques, que's plegaven sobre'l ventre enorme, el ventre a prenys, quasi de terme. S'hauria dit que la silueta de la morta era la d'un caragol disforme immovilitat.

La cambra era en silenci. Sols el marit vetllava, quelcòm apartat del cadavre y prop de l'única llantia; la fatiga y la són ajuntant-se al dolor y l'angunia, aclaparaven més al pobre home. Una petita finestra deixava re-

novar l'ayre. Al defora era de nit, nit feréstega, però tranquil·la.

Quan el marit se vegé la dona morta, s'hauria dit que l'escanyaven. No eren laments humans lo que de la gorja li eixia, eren brams de fera, de furia, de monstre. Quan se mirava'l cadavre, no li mirava'l rostre sinó'l ventre. Aquella màquina s'encallava per sempre més ab el meteix fruyt produhit. En aquelles hores nocturnes semblava que'l marit s'hagués sossegat quelcòm. La fatiga'l vencia. Els tons confosos y grisos que les robes y totes les coses prenien li duyen certa somnolencia que li esblaymava'l dolor, sense que, per això, la fatiga, per dintre, anés dihent als nirvis y als muscles seus qu'era necessari, imperiosament, dormir. Y la seva testa ab el pes de tanta desgracia's deixà caure lenta sobre'ls braços creuats, que reposayen en una taula. Y la morta era una ombra grotesca en aquell quadro fantàstich.

La quasi invisible finestra de la estança mortuoria era ben oberta. Per ella venien, a acariciar al cadavre, l'ayre y la remor nocturna. Si la lluna hagués somrigut en aquell cel, al penetrar en la cambra, li hauria besat la faç, la faç y el ventre. Hauria donat al desesperador despertar del marit un espectacle de consol funerari. Mes la lluna, aquell dia, no cavalcava pel cel, qu'era de negror y de basarda. Les aus que'l creuaven semblaven sentir esporuguiments y desmayes.

Y vetaqui que un corb poruch, perdut, afollat, hagué esment del pàlit lluhir de la finestreta. Y ab el seu instint, ab el seu cansanci y esporuguiment se plantà dret en la finestra com pera donar ab el seu batech d'ales la bona nit. Y notant el silenci que'n la cambra hi havia—la morta era morta y el marit semblava mort,—s'hiprecipità aletejant pahorosament. Y, en la profunda sòn del vetllador hont reposava tot un amor de pare—de pare per set vegades,—y tot un dolor d'espòs, no hi fou pertorbada la tranquil·litat sinistra. Y el corb se dreçà estatuariament sobre les mans de la morta, en l'immens sostentacle del ventre a prenys; s'hauria dit una au fantàstica sobre un munt de lava càlida encara... Y el corb, a saltirons, anà del ventre al pit, del pit al rostre; el seu bèch espadat ho escrutà tot, braços y pit, mes, al arri-

bar al rostre, alli trobà ample camp a les seves excavacions. Alli fou el sondejar terrible per la boca y pel nas, trocejant els llabis que sanguejaren, estirant la llengua rigida y erta, y ensorrant innúmeres voltes en les fosses nassals tot el seu bèch. Li desfigurà tot el rostre. Aquesta profanació, aquesta violació no va acabarse aquí. L'au senti farum de sang y s'embriagà; l'au vegé la lluhissor dels ulls oberts, vidriats y violacis, y s'enlluhernà. Y, les potes sobre'l nas, fregant la cúa per la barba, li bequejava'ls ulls obstinadament. S'aixugava'l bèch ab els cabells y tornava altra volta a espedaçar les conques; y fins que deixà a la morta cega, cega ab les conques buydes, no aixecà'l cap, el cap allargat, sobre les coses horribles que presenciaven el seu escarni. Hauria sigut un horror contemplar en aquell moment el cadavre, en qual cara'l tresor del repòs y de la quietut era vilment profanat. Amples, buydes, les conques suquejaven; com si fossin menjades, les fosses nassals s'obrien horribles, y la boca era escumosa y sagnanta, com si l'haguessin besada uns llabis purulents. Y el corb restava tranquil, passejantse sobre'l cadavre. Ja no l'atreya res més, alli: les mans de sobre'l ventre no tenien lluhissors ni sanguejaven; pera ell, com si fossin de pedra.

Sigilosament saltironà prop del llum y va mitj tèmeli; mes hagué esment llavors del vetllador mort de sòn, que reposava. Endevinà alli una altra figura humana; mes ab una estranya positura. Se li veyà'l blanch del front y el de les mans. Y el corb ne volgué saber, quan menys, la fesomia. S'hi anà acostant poch a poch, y, al ésser devant de les quietes mans, feu un moviment de vacilació poruga. Mes a la fi va atrevir-se, clavant cop de bèch en les mans del home.

Fou un moment, no més un moment de pahura. Fou tot hu despertar-se l'ànima aquella y fer un xiscl terrible; fou tot hu despertar-se, al sobressalt de la becada, y veure fantasmes, fantasmes alats en la cambra. El corb, cech d'ira y de terror també a la inesperada resurrecció de la seva nova victima, topava ab les parets, ab el cadavre, ab el sostre, ab la taula y ab el sòl, sens heure la finestreta salvadora. Era un brunzir d'ales vertiginós, com d'un enorme burinot; y el xiscl del marit, un nou y derrer xiscl,

fou més horrorós encara, tan horrorós, que semblà que la morta se'n espantava... Y al marit, al moment del xiscle li semblà que'l cor se li petrificava y l'ànima se li enlayrava, se li enlayrava esporuguida, perquè veia, en aquell esperit alat, a n'ella, a la meteix morta a qui el corb venia a atormentar, a endursela... Allò, aquell esparver nocturn y dimoniach era, potser, alguna furia quimèrica que li cercava la muller; allò, en fi, devia ésser un càstich de Deu o una broma pahorosa, horripilant, de les infernals furies. Y al sotrach aquell, el cos del marit se va estendre llarch, pesat, demunt del sòl... Y, al caure, la llantia tremolà.

Restablert el silenci, després d'haverse guarit sota meteix del taulatge mortuori, el corb sorti lentament, a saltirons sempre, a explorar la estança altra vegada. Y llavors vegé un altre cos estès, les mans esteses, el cap descobert. Ho vegé bé, a la llum de la llantia, y desde'l promontori ventral que protegien les mans de la morta. Y allí, a l'altre cos mort, mort en veritat, anà'l corb, rihent per dintre'l bèch; hi anà y's passejà per tot el cos, calent encara. Y al arribar al rostre, altra volta atiat per son instint, ab la seva arma punxaguda, furgà la boca, bequejà la llengua y feu sagnar els llabis; furgà'l nas, horriblement, obstinadament; y arribà als ulls, y buydà les conques horriblement també, obstinadament també, fins a deixar l'altre cadavre cech.

ALFONS MASERAS

TEATRES

AMOR Y GEOGRAFIA

Al Principal, pera desensopirnos, ens han donat una comedia del Nort; una comedia d'un revolucionari; d'un home, Bjærson, que passa a Cristiania per ésser un dels atrevits, d'aquells quals obres les clases conservadores —també n'hi ha a Cristiania de clases conservadores— no van a veure al teatre. Pinta les costums massa al viu, y de dret lesemprèn ab problemes socials y psicològichs que dites classes prefereixen fer veure que no existeixen, o, per lo menys, fer veure que ignoren.

En Graner s'ha encarregat de demostrarnos que *no es tan fiero el león...* que ben examinat fins els revolucionaris més exaltats no són tan dolents com semblen. Fòra d'algunes entremaliadures que'l traductor—no sé

qui es ni m'interessa — ja s'ha cuydat de corregir, l'obra estrenada l'altra nit no pot ésser més ignocenta ni més moral.

Amor y Geografia ve a ésser la demostració de que un sabí, quan porta'l seu esperit d'investigació fins a l'extrèm d'oblidar qu'es home y té de viure en familia y en societat, degenera en un ser ridícul. La monomania científica es tan pernicioso com totes les manies, y l'amor té en la vida'ls seus drets; drets qu'es perillós desconèixer. Per això'l protagonista de la comedia de Bjærson se troba en un moment de sa vida ab que sa muller y sa filla, aburrides en una llar que no es tal llar sinó un verdader estudi, inconscientment busquen fòra d'ella un derivatiu als seus sentiments. La esposa, que hauria sigut una bona esposa si els mapes del seu marit no invadissin tota la casa, escolta complacenta les amoretes d'un pintor que li fa'l retrat y qu'es un *tenorio* del Nort, que li parla de coses que res tenen que veure ab la geografia. La filla, a qui també'ls mapes del pare han obligat a viure fòra de casa, s'educa en un col·legi a pensió molt lliurement. Tan lliurement, qu'està a punt de cremarse les ales ab un pintor, que la casualitat vol que sia'l meteix que pintava'l retrat de sa mare com a preliminars de *pintarli la cigonya*.

Una bona amiga de la muller que té molt món—tant món que ha sabut casarse ab un home rich y vell, lo qual li permet viatjar sola y fins conèixer pintors,—arriba a temps pera posar les coses en ordre. Seguint els seus concells la esposa abandona al marit y aquest, trobantse sol, comprèn que no en va se funda una llar, y que l'amor a la geografia portat a extrèms exagerats es incompatible ab l'amor a la familia que reclama'ls seus drets. Y el sabí's rendeix a discreció.

Tot això ho exposa l'autor en tres actes de comedia bon xich lleugera, ab tendències al *vaudeville* francès, especialment el tercer acte que cau de ple en el genre. S'endevina tot seguit qu'es tracta d'una de les primeres obres de l'autor car la seva personalitat no s'hi mostra prou definida. Hi ha moments en que sembla preocuparse seriament del petit drama moral o social que presenta, però el conjunt resulta massa groller, massa còmic y, sobre tot, desenrotllat massa convencionalment pera que'ns pugui convèncer.

La poca convicció de l'autor se veu clara ab les modificacions qu'ell meteix va fer en la comedia. Molt temps després d'estrenada, y a conseqüència de censures que li feren, va referla endolcint certs personatges y transformant del tot l'acte terç, que resultava molt més lògic de la primera manera. Els Graners de Noruega van trobar qu'era massa crudel fer banyut a un home que, fòra de la mania científica, era un bon home, y en Bjærson sembla que va enternir-se y va va-

riar el final. Y el va variar de tal manera, que tot acaba bé després de riure un rato, a tall de comedia d'en Baró del *Brusi*.

No obstant, hi ha en l'obra algunes escenes notables, en que's diuen veritats y's reflexen tipus y costums que no per ésser exòtics deixen d'interessarnos. Com tots els mestres, y aquest autor n'és un dels mestres de l'art dramàtic modern, sab dir coses ben pensades y sab presentar situacions ben sentides. La escena entre'l pintor y la senyora, la entre'l pare y la filla y la dels dos amichs, entre altres, ne són molt bon exemple. Llàstima que lo que podia ésser un gran drama resulti una comedia bon xich barroera, sobre tot en la segona edició, qu'és la que quasi bé'ns han donat al Principal.

Dich quasi bé perquè al Principal ni aquestans han donat. Oh, han tallat molt poch! Potser en junt no arriba a trescentes paraules. Una dotzena d'idees, uns quants canvis de concepte, algunes paraules canviades, y altres petites modificacions. Entre tot un petit vel pera que nostres damiseles recatades no tinguessin per què ruboritzar-se. Per exemple: se parla en l'obra en to humorístich d'un personatge que matava y feya rostir les seves *querides*. Al Principal diuen: les seves *promeses*. Un altre exemple: El pintor, qu'és un maula, pregunta a la senyora què li sembla'l retrat que li ha fet. Ella diu coquetament: «Me sembla que m'ha fet més jova y

més fresca.» El pintor replica: «Oh, no: més ho es vostè». Es innocent això, ¿veritat? Donchs els senyors del Principal ho deuen haver trobat atrevit y ho han substituhit per un «Me sembla qu'està bé» sèch com un *tiro*. També han trobat medi de que al final de l'obra no'ns enteressim de qu'era aquell gran pilló del pintor, el meteix pintor que seduhia a la mare, qui havia donat una *cita* a la filla. Y en fi, han trobat medi de suprimir una pila de petits detalls, y així en conjunt han acabat de fer més tonta la comedia, que ja ho es bon xich de per si. De l'*Amor y Geografia* quasi bé n'han tret tot l'amor, deixantnos únicament la geografia.

Y els mapes, que són de debò. La veritat s'ha de dir: tot el posat d'escena, la decoració, els mobles y accessoris presentant un interior d'uns països estranys pera nosaltres, eren d'un bon gust y propietat exquisits. En cambi els actors, si exceptuem la Baró en determinats passatges, no sempre estigueren a l'altura del traductor. També ells, com en Graner, com... com en Gual, sols se preocuparen de la *geografia*.

Y no obstant, ells ja ho saben; en Gual especialment, ja ho sé jo que ho sab: l'amor es més interessant, y més humà, y més respectable que la geografia.

Y no parlo precisament de l'amor a l'art.

EMILI TINTORER

DIADES SERENES

ELL

Mira, amor meu: ja triomfen els jorns clars,
les neus s'han aprimat dalt de la serra;
el mes d'abril comença, y mil cantars
fan estremir de goig tota la terra.

Omplint el bosch d'immenses harmonies,
el vent sembla entonar: «Ha mort l'hivern!...»
y dins mon cor, al allargarse'ls dies,
ressona tot com un hossanna etern.

En ton mirar sé veure un dolç encís
de cosa que's renova y treu florida.
Y endevino, a través de ton somri,
el ditxós començar d'un'altra vida.

ELLA

Certament, dalt dels cims s'han aprimat
les neus de grans blancors immaculades,
y al bes del sol els arbres han brotat
y han murmurat al vent dolces passades.

També la sento jo aquesta cançó
com un himne a l'amor y a l'alegria,

y m'estremeixo tota al gran petó
que desde l'infinit el sol m'envia.

Y tinch ganes de riure y de cantar
y d'omplir de petons tot lo que viu.
Com les branques, mon cor sembla brotar
del goig de viure al fecundant caliu.

ELL

Còm t'escàu parlà així! Còm m'enamora
ton ayre noble, ta elegant figura!
Que bé hi ressalta en la quietut de l'hora
el vibrar de ta veu, sonora y pura!

Ara sí que't conechl... Ahir no encara.
Avuy te trobo gran, y d'amor dignal
Tot l'encís d'est amor l'he sentit ara
com un bufar de ventijol benigne.

ELLA

Oblida lo passat... Obre ton cor
al raig primaveral qu'en tot impera
seguim triomfants, l'estel de nostre amor
y benehim la nova Primavera.

TRINITAT CATASÚS Y CATASÚS

NOTES BIBLIOGRAFÍQUES

FANTASIES. — *Aplech d'impressions per Carles de Fortuny* — Barcelona, 1905. — (Llibreria Puig).

En aquest nou llibre'l senyor Fortuny posa de manifest precisament aquella condició de bon observador que li reconeguerem ja al parlar de sa primera novel·la *Redempció*.

Reduïts els quadrets que'ns descriu a una sèrie d'impressions purament objectives, adquireixen relleu mercès a la facultat de traduir ab facilitat aquelles impressions, manifestantse en això'l senyor Fortuny excel·lent pintor naturalista. Els temes escabrosos no'l detenen, y, en general, són tractats ab una certa sobrietat de bon gust, sense que això vulgui dir que l'autor hagi de recórrer a les perifrasis pera expressar les idees fins quan aquestes venen a condemnar estats morbosos d'una societat com la nostra més hipòcrita que perversa, ab tot y esserho molt. El bon gust consisteix precisament en que, senyalada la tara y posada al descobert sense reserves, l'escriptor no's complau en accentuar la impressió produïda ni s'entreté en fer exhibició de ses facultats, les quals li permetrien portar molt més enllà la nota *realista* ab sols que's proposés *dirho tot*.

En cambi, si alguna vegada intenta'l senyor Fortuny treure partit d'una impressió determinada, construint imaginariament a son entorn l'argument que l'ha precedida o les conseqüències que se'n poden derivar, en aytal cas se manifesta la inexperiència del autor y son desconeixement de les lleys psicològiques a que's contrauen les accions humanes. En una paraula, el novelador no logra assolir el punt de vista en que l'observador estigué colpat.

Aquest defecte del qual el temps y l'estudi metran segurament al senyor Fortuny deslliurarse, unit al que prové de les dificultats que l'idioma català oposa al literat que no's troba en presència de bons models de llenguatge pera imitar, fan desmerèixer un bon poch aquesta obra ab tot y ésser superior, al nostre entendre, a la primera que'ns donà temps enrera'l senyor Fortuny, y qu'hem esmentat al principi.

—
Vives & Cornet. ARITMÈTICA PEDAGÒGICA CATALANA. — Barcelona 1905. — (Baguñà, editor).

Començada, y ben començada, ha estat ja la tasca importantíssima de provehir les escoles catalanes d'obres didàctiques que han de fer regular y profitós el funcionament d'aytals organismes al trevall dels quals deurém principalment el que la nostra raça's faci mereixedora temps a venir de conseguir lo que tots volèm y encara potser no som prou dignes d'obtenir.

Cultura intelectual, perfeccionament moral, heusaquí dues coses que cal demanar a les escoles catalanes. Si arribem a obtenir resultats en aquests ordres y no se'ns desarrrela la fe en el nostre esforç que la lluyia ha fet neixer dintre de nosaltres, ja podran fer, ja, els nostres enemics; el triomf de la nostra causa es qüestió de temps no més.

Concretantnos per ara als dos volums de l'*Aritmètica Pedagògica Catalana* (titulats *Llibre de Text* el primer, y *Qüestionari Pràctic* l'altre) encara que'ns declarem incompetents en matèria d'ensenyança, hem cregut veurehi ben aplanades les dificultats que la ciencia dels nombres ofereix mitjançant la exposició senzilla de les matèries del domini de l'Aritmètica, y ab la introducció d'un element susceptible de donarli una certa amenitat: ens referim als exemples y demostracions gràfiques filles del llapis prodigiosament sintètic y expressiu d'en Cornet, el caricaturista. Dihent que'l resultat obtingut fa que'ls dos llibrets de que tractem sien dues *aritmètiques* que no semblen tals *aritmètiques*, creyem haver dit lo qu'elles tenen de bo pera vèncer la resistència ab que, per deficiències pedagògiques de la ensenyança, molts s'havien acostumat a mirar tot lo que feya olor de *números*, com si no fossin tradicionals a Catalunya les disposicions que tenim pera'l creu de les ciencias exactes. No cal sinó recordar que la nostra terra ho es de comerciants y industrials, y que a Catalunya fou hont s'estampà un dels més antics llibres d'*Aritmètica* que's coneixen (per Pere Posa, a Barcelona, en 1482).

Una cosa trobem a mancar en les *Aritmètiques* dels senyors Vives y Cornet, la qual ens sembla que, tractada per ells, podria haver estat un nou atractiu pera'ls llibres y un medi gens despreciable de fer interessants pera'ls alumnes les qüestions numèriques. Volèm referirnos als problemes d'aritmètica recreativa, a les Recreacions Matemàtiques que dihem ayuy, y de les quals en els llibres estrangers se'n fa un cert ús pera desvetllar la curiositat y amenisar les explicacions. Aytals jochs fets a base dels nombres y utilitzant certes propietats dels meteixos, se troben ja en els antics tractats d'aritmètica, com per exemple'l del mallorquí Joan Ventallol, publicat l'any 1521 en català y traduït al castellà més endavant. Actualment la publicació continuada de llibres francesos, anglesos y alemanys sobre les recreacions pels nombres, ens deixen creure que algú profit deuen reportar aquestes futeses fins entre gent de la qual tot sovint volèm pendren exemple.

R. MIQUEL Y PLANAS

ESPERANTA FAKO

ADRESARO ESPERANTISTA DE JOVENTUT

- 1 Sinjoro Ricard Prieto y Gustiér, (*lernas Esperanton*) — Aurora, 1, 3.ª, 1.^r — Gracia (Barcelona).
- 2 S^o Ceferi Gorchs y Esteve, (*lernas E.*) — Rambla de Catalunya, 91 — Barcelona.
- 3 S^o Geroni Vila y Roca, (*parolas E.*) 11, 168 — Sant Roch, 18 — Vilassar de Mar.
- 4 S^o Dominiko Bonet y Cembrano, (*legas kaj skribas E.*) — Carrer nou de la Rambla, 170, 2.ª, 2.ª — Barcelona.
- 5 S^o Jaume Soles y Balmes, (*lernas E.*) — Carrer d'en Serra, 13, pral. — Barcelona.
- 6 S^o Joseph Mumbur y Ferrán, (*legas kaj skribas E.*) — Carrer de Catalunya, 5 — Sarrià (Barcelona).
- 7 Fino. Africa Castro — studentino, (*legas kaj skribas E.*) — Córcega, 234, 2.ª, 1.ª — Barcelona.

- 8 S^o Pere Sayol y Renóm, (*lernas E.*) — Carrer del Mar, 16 — Badalona.
- 9 S^o Martí Solà y Vidal, (*lernas E.*) — strato Rega, 99 — Badalona.
- 10 S^o Santiago Creus y Ventura, — industristo kaj komercisto, — 12,487, (*legas kaj skribas E.*) — Ronda Sant Pau, 29, magatzem — Barcelona.
- 11 S^o Salvador Casanovas y Casellas, (*lernas E.*) — Carders, 16, 2.ª, 2.ª — Barcelona.
- 12 S^o Miquel Gaspar y Xalabarder, (*legas kaj skribas E.*) — Notariat, 8, pral., 2.ª — Barcelona.
- 13 S^o Aureli Robrenyo y Güell, (*lernas E.*) — Puigmoltó, 14, 2.ª — Vilafranca del Penedès.
- 14 S^o Arthur Mèlis, (*lernas E.*) — Carme, 148, baixos — Sant Martí de Provençals.

(Daüronta.)

GRAMÁTICA FONAMENTAL

DE LA LLENGUA ESPERANTO

ORIGINAL DEL DOCTOR ZAMENHOF

y traduhida al catalá

PER JOVENTUT

Gramàtica

A) ALFABET

Lletres esperantes	A a,	B b,	C c,	Ĉ ĉ,	
Va'or corresponent al nostre idioma (càs)	à	b	tç	tx (botxa)	
	D d,	E e,	F f,	G g,	
	d	é (més)	f	g devant de a, o, u, ue, ui.	
	Ĝ ĝ,	H h,	Ĥ ĥ,	I i,	
tj (platja)	h, lleugerament aspirada	h, fortament aspirada. ch alemanya y polaca, X rusa.		i	
J j,	Ĵ ĵ,	K k,	L l,	M m,	N n,
y (toya)	j (Joire)	k	l	m	n

O o,	P p,	R r,	S s,	Ŝ ŝ,	T t,
ó (sòrt)	p	r	ss (còssa)	ix (moixa)	t

U u	Ŭ ŭ,	V v,	Z z,
u	u diptongial com en (Jaume)	v	z

NOTA. — Les estampes qui no tinguin els tipos ĉ, ĝ, ĥ, ĵ, ŝ, ŭ, poden reemplaçarlos per ch, gh, hh, jh, sh, u.

B) PARTS DE LA ORACIÓ

1. L'Esperanto te solsament un article *definit o determinat* (LA), invariable pera tots els genres. nombres y casos. No té article indefinit o indeterminat.

NOTA. — L'us del article es igual qu'en catalá. Aquells a qui el seu us presenti alguna dificultat poden deixar de servirsen.

2. El substantiu acaba sempre en o. Pera fer el plural s'afegeix j al singular. La declinació no consta més que de dos casos: el *nominatiu* y l'*acusatiu*. Aquest darrer se forma ab el nominatiu afegintli una n. Els altres casos se formen per medi de preposicions: el *genitiu* ab *de* (de), el *datiu* ab *al* (a), l'*ablatiu* ab *kun* (ab) *sur* (sobre) o altres preposicions segons el sentit de la frase. Ex.: la

patr'o - el pare; *de la patr'o* - del pare; *al la patr'o* - al pare; *la patr'o'n* - el pare (en acusatiu, això es: complement directe); *inter la patr'o'j* - entre els pares; *la patr'o'j'n* - els pares (acus. plur.); *por la patr'o* - pera'l pare; *kun la patr'o* - ab el pare.

3. L'adjectiu acaba sempre ab *a*. Els seus casos y nombres s'indiquen de la mateixa manera que'ls del substantiu. El comparatiu se forma ab el mot *pli* - més, y el superlatiu ab el mot *plej* - el més. El «que» del comparatiu se tradueix per «*ol*» y el «de» del superlatiu per «*el*» (d'entre). Ex.: *pli blank'a ol la neg'o* - més blanch que la neu; *mi hav'as la plej bel'a'n patr'in'o'n el čiu'j*, - tinch la mare més maca de totes.

4. Els adjectius numerals cardinals són invariables: *unu* (1), *du* (2), *tri* (3), *kvar* (4), *kvin* (5), *ses* (6), *sep* (7), *ok* (8), *naü* (9), *dek* (10), *cent* (100), *mil* (1.000). Les dözzenes y els centenars se formen per la simple adició dels deu primers nombres. Ex.: *dek unu* (11), *dek tri* (13), *tridek* (30), *naüdek naü* (99), *kvarcent* (400). A n'els adjectius numerals cardinals se'ls hi afegeix: la terminació (*a*) de l'adjectiu pera fer els numerals ordinals. Ex.: *dua* (segón, segona); *obl*, pera fer els numerals multiplicatius; *on*, pera fer els numerals fraccionaris; *op*, pera fer els numerals colectius. Se posa *po* devant d'aquests nombres pera indicar els numerals distributius. Finalment, els adjectius numerals poden usarse substantivament o adverbialment. Exemple: *du'obl'o* - el doble, *du'obl'a part'o* doble part, *du'obl'e* - doblement; *du'on'o* - la meitat, *du'on'a part'o* - mitja part, *du'on'e* - a mitges; *du'op'e* - de a dós en dós; *unu'o* - la unitat, *du'e* - segónament, en segón lloch.

5. Els pronoms personals són: *mi* (jo, mi), *vi* (tu, vós, vostè), *li* (ell), *ši* (ella), *gi* (ell, ella, pera'ls animals o les coses; pronom neutre) *si* (si, — se; pronom reflexiu) *ni* (nosaltres) *ili* (ells, elles), *oni* (se). Pera ferne adjectius o pronoms possessius, se'ls hi alegeix la terminació *a*. Ex.: *mi'a* (mon, ma), *ili'a* (llur). Els pronoms se declinen com el substantiu. Ex.: *al mi* - a mi, *min* - a mi, me, (acusatiu), *kun mi* - ab mi, *la mi'a'j* - els meus.

6. El verb no cambia ni per les persones, ni per els nombres. Ex.: *mi far'as* - jo faig, *la patr'o far'us*, el pare fa, *ili far'as*, ells fan,

FORMES DEL VERB

- El present se caracteriza per *as*; *mi far'as* - jo faig.
- El passat, per *is*; *vi far'is* - vos, o vosaltres feyeu o heu fet.
- El futur, per *os*; *ili far'os* - ells faràn.
- El condicional, per *us*; *či far'us* - ella faria.
- L'imperatiu, per *u*; *ni far'u!* - sem!
- L'infinitiu, per *i*; *far'i* - fer.
- El participi present actiu, per *ant*; *far'ant'a* - sent; *far'ant'e* - tot sent.
- El participi passat actiu, per *int*; *far'int'a* - havent fet.
- El participi futur actiu, per *ont*; *far'ont'a* - havent de fer.
- El participi present passiu, per *at*; *far'at'a* - que's fa, essent fet.
- El participi passat passiu, per *it*; *far'it'a* - havent sigut fet, que s'ha fet.
- El participi futur passiu, per *ot*; *far'ot'a* - havent d'esser fet, que's farà.

La veu passiva's forma ab la combinació del verb *est* (ésser o estar) y el participi present o passat del verb passiu que's conjuga. El «de» o el «per» del complement indirecte se tradueix per *de* ex.: *ši est'as am'al'a de čiu'j* - ella es estimada de tots (part. pres.: la estimació té lloch ara); *la pord'o est'as ferm'il'a* - la porta està tancada (part. pas.: el tancament ha tingut lloch avans.)

7. L'adverbi's caracteriza per la terminació *e*.

Els seus graus de comparació s'indiquen de la mateixa manera que'ls de l'adjectiu. Ex.: *mi'a frat'o pli bon'e kant'as ol mi*, - mon germà canta més bé que jo.

8. Totes les preposicions regeixen nominatiu.

C) REGLES GENERALS

9. Cada paraula's pronuncia absolutament igual que com està escrita.

10. L'accent tònich recau sempre sobre la penúltima sílaba.

11. Les paraules compostes s'obtenen per la simple reunió dels elements que les formen, escrits junts, però separats per apostrofs o petits guions (i). El mot fonamental deu

(1) En les cartes u obres dirigides a persones que ja coneixen l'idioma se poden suprimir aquests signes que no tenen altre objecte que'l de permetre a tothom trobar fàcilment en els diccionaris, el sentit precís de cada un dels elements del mot y obtenirne la significació completa, sense cap estudi anterior de la gramàtica.

anar sempre al final. Les terminacions gramaticals són considerades com a mots. Ex.: *vapor'sip'o* (barco de vapor) es format per *vapor* (vapor), *sip* (barco), o terminació característica del substantiu.

12. Si a la frase hi ha un altre mot de sentit negatiu, l'adverbi *ne* se suprimeix. Ex.: *mi neniam vid'is*, jo no he vist may.

13. Si'l mot indica el lloch ahont se va, pren la terminació de l'acusatiu. Ex.: *kie vi est'as?* — ahont són vós?, *kie'n vi ir'as?* — ahont aneu vós?, *mi ir'as Pariz'o'n*, vaig a París.

(Seguirà.)

FREDERICH PUJOLÀ

NOVES

Queda posada a la venda la novel·la d'Enrich de Fuentes *Romàntichs d'ara*, el primer dels llibres ab que JOVENTUT obsequia a sos subscriptors durant el present any.

Hem començat el repartiment a domicili, però l'excessiu treball d'administració d'aquests dies, augmentat per l'èxit de les reformes introduïdes en nostra publicació, ens impedeix servir a tothom ab la puntualitat que voldriem. Així, donchs, aquells de nostres abonats que hagin satisfet llurs quotes anyals o semestral, poden enviar a recullir-la y els hi serà entregada immediatament.

Hem sigut invitats a visitar la exposició que de ses obres pictòriques té oberta en Juli Borrell en son taller del carrer d'Aragó. Estàn destinades al Saló de París, remarcantshi les qualitats característiques de la personalitat artística del senyor Borrell.

Si un hom no tingues les garanties sospeses, se'n hauria pogut fer molts de tips de riure aquests dies mirant la comedia política. Però vès quí h'ha sab si ribent fa mal o fa bé. Ja'n anem tement que aviat no podrèm ni respirar.

De totes maneres, el *conato* de desafiament entre en Montero y en Vega de Armijo (dues momies no enterrades encara) per qüestió de favoritismes personals, l'hem hagut de celebrar a pesar nostre. La boca se'ns esbotzà y la rialla eixí triomfanta. *Pardon!*

Lo que no fa riure es el projecte de lley reformant el Còdich militar y esmenant el Còdich penal comú de manera que sia la jurisdicció militar la qu'entengui en determinats delictes que actualment estàn subjectes al tribunal popular. Aviat, ab les freqüents suspensions de garanties, y ab noves lleys y

ab noves esmenes, no sabrèm què es legalitat ni què es illegalitat, y perdrèm l'esma. Ara sols falta que la nova lley, si s'aproba, sia interpretada de manera que certes propagandes avuy legals y patriòtiques deixin d'ésser considerades com a tals.

Publicacions rebudes:

Las Cuevas del Pirata de Manacor (Mallorca). *Guia y descripción de sus principales maravillas*, por Pedro Estelrich. Hem rebut la segona edició d'aquesta obra, en la que hi estàn bellament descrites les hermosures d'aquelles coves que són un dels principals atractius de l'Illa Daurada. També hem rebut la traducció francesa deguda al senyor Pin y Soler, que fou publicada en 1898. Acompanyen a dita obra varies reproduccions fotogràfiques de l'interior de les coves que's descriuen. Preu, 50 cèntims.

Almanach, propi pera despatx, ab que la Imprenta Elzeviriana (Rambla de Catalunya, 14), ha obsequiat a sos clients per any nou. En la tarja s'hi reproduïx un preciós relleu escultòric del senyor Renart.

Amanach de la Imprenta Cunill. (Universitat, 7). També propi pera despatx, ab vistosa tarja.

Cerveza Dam (Urgell, 71). Hem rebut el cartell anunciador d'aquesta cervesa, en el que hi ha una sola figura, fermament executada y plena de caràcter.

Fidel Giró impressor. — Carrer de Valencia, 233.

JOVENTUT

SETMANARI CATALANISTA

(SURT ELS DIJOUS)

ARTS, CIENCIES, LITERATURA

Setze pàgines de text setmanals. Repartiment periòdic als subscriptors de notables obres catalanes y traduccions de les més renomades de l'estranger

Els treballs se publiquen baix la exclusiva responsabilitat de llurs autors.

No s'admeten els que no s'ien inèdits.

No's tornen els originals.

Se donarà compte de les obres rebudes en aquesta redacció, y de les que ho mereixin se'n farà crítica.

Preus de subscripció:

CATALUNYA: Un any.	8	Pessetes.
» Mitj any.	4'50	»
» Trimestre.	2'25	»

ALTRES REGIONS D'ESPANYA:

Un any.	9	»
ESTRANGER: Un any.	10	Franchis.
Número corrent.	10	Cèntims.
» atrasat.	20	»